

BURHAN
SÖNMEZ

Piatră și umbră

Traducere din limba engleză și note de
Veronica D. Niculescu

„Dintre multe lucruri al căror sens scapă omului,
nimic nu-i mai de neînțeles decât inima omenească.“

HOMER

„Moartea e un mister și așa trebuie să rămână
pentru totdeauna.“

EPOPEEA LUI GHILGAMEȘ

Cimitirul Merkez Efendi

Istanbul

1984

Avdo s-a gândit la piatra funerară pe care avea s-o facă pentru mortul cu șapte nume pe care-l îngropaseră azi. A tras din țigară, a sorbit din ceai și, împingând în față degetele mâinii care ținea țigara, ca și cum ar fi vorbit cu cineva, și-a zis că piatra de mormânt trebuie să fie neagră și cu o gaură în mijloc. Trebuie să poți vedea golul de pe partea cealaltă. Hăul trebuie să crească și să se adâncească pe măsură ce privești. Omul care murise fusese soldat. Când l-au găsit, trântit cu brațele depărtate pe malul Eufratului în timpul Operațiunii Militare din Dersim, era inconștient și-și pierduse memoria. I-au zis că-l cheamă Haydar, că fusese rănit de o bandă de kurzi zaza și că trebuie să se realăture unității sale. Nu a trecut mult timp și era înarmat și-și folosea aprig biciul în vreme ce adunau dușmanul și-l mânau, desculț, în exil. Călătoria era lungă și uneori Haydar se simțea amețit, ca și cum ar fi fost cât pe ce să cadă, însă credea în cine era și în ce făcea. Când s-au oprit într-o tabără, un bătrân orb, aflat printre prizonierii dintre care jumătate pieriseră deja, i-a recunoscut vocea și i-a zis că ei doi sunt din același sat. Ce i s-a întâmplat?, l-a întrebat orbul, iar apoi i-a zis lui Haydar care-i e trecutul. Numele său adevărat era Ali. În timp ce erau strănși, probabil fusese împușcat pe malul râului când fugea de soldați. Dându-și

seama că-și pierduse memoria, atunci când l-au găsit, și zicându-i că este soldat, îi dăduseră un nou trecut și-un nou viitor. După ce l-a ascultat pe bărbat, Haydar a fugit în Câmpia Mesopotamiei din sud, unde în cele din urmă a ajuns să creadă că nu-i aparține niciuna dintre aceste identități. Acolo i-a vorbit câmpia: tu nu ești nici Haydar, nici Ali, fiindcă nu ai nicio amintire din copilărie și, fără nicio amintire a acelor ani, n-ai să știi niciodată cine ești cu adevărat. A cutreierat pământul, orientându-se după stele. A găsit refugiu în Dumnezeu și a citit toate cărțile care i-au ieșit în cale, în căutarea unui răspuns. De la Ierusalim la Cairo, din Creta la Atena, de la Roma la Istanbul, a răătăcit timp de patruzeci de ani, găsindu-și un nou nume și-o nouă religie în fiecare oraș din care-și făcea casă. Astăzi fusese adus la Cimitirul Merkez Efendi într-un sicriu învelit cu muselină decolorată, cu cele șapte nume scrise pe-o bucată de hârtie: Ali, Haydar, Îsa, Musa, Muhammed, Yunus, Adem. Ultima săptămână și-o petrecuse la pat. În camera lui ticsită, ținea o scrisoare și o geantă pentru vecinul care mai trecea pe la el; acestea trebuiau predate, la moartea sa, meșterului pietrar Avdo.

După ce a plecat toată lumea, când în cimitir era liniște și ceața se lăsa peste Istanbul, Avdo a deschis scrisoarea:

„Avdo, îți încredințez lucrarea pietrei mele funerare. Am fost cunoscut sub multe nume; am adoptat multe religii. Până la urmă, n-am nicio credință. Și, cu atât de multe nume, nu am de fapt niciunul. Te-am cunoscut pe când erai copil și cântai atât de frumos. Numele tău mi-a rămas în minte, Avdo, pe-al meu din vremea aceea nu mi-l mai

amintesc. Poate-l știi tu. Anul trecut, întâmplător, am aflat că locuiești în cimitirul ăsta. Am aflat ce s-a întâmplat. N-am putut veni. Cu siguranță erai deja destul de ocupat cu toți morții din jurul tău. Mi-au spus că pietrele tale funerare se potrivesc întotdeauna cu spiritul decedatului. Fă-mi și mie una. Fă ca piatra mea să spună universului: singurul neajuns al lui Dumnezeu este acela că nu există. Fă o piatră pentru asta. Pun și niște bani în scrisoarea asta ca să acopere cheltuielile, dar și pentru cântecele alea pe care le cântai când erai mic. Mai las și în geantă câteva lucruri care ți-ar putea fi de folos“.

Avdo a băgat scrisoarea în plic oftând, după ce a citit-o de două ori. Privind ceața care se lăsa peste morminte, s-a întrebat ce voci se vor auzi la noapte. În nopțile astea cețoase auzea uneori vocile copilăriei sale, alteori vaietele morților. Citind scrisoarea se simțise de parcă copilăria lui desculță l-ar fi privit prin ceață. La vreo doi metri distanță stătea în picioare băiețușul acela, ca un chiparos răbdător. Agitându-se ușor și, la fiecare pas, făcând crengile uscate să trosnească. Cu fiecă foșnet, copilăria lui prindea viață prin sunete. Râsete, cântece și strigăte se desfășurau fir cu fir, complet indiferente față de morții care gemeau. Avdo auzea iarăși aceste voci și era mulțumit. Lăsându-se pe spate, a ascultat cu atenție în noapte. Și-a amintit trecutul său, știa cine e, fiindcă își știa numele. Nu era ca omul cu șapte nume. În cuferele păzite ale minții, păstra tot ceea ce îndurase de-a lungul anilor. Își amintea până și cele mai vechi cântece; cuvintele îi erau încă proaspete în minte. S-a gândit la un cântec pe care obișnuia să-l cânte prin piețe și piațete, o melodie care-l încânta. A fredonat melodia și

apoi a început să cânte încetișor, ca să nu trezească câinele care-i dormea la picioare. *Ah, iubito, te rog, nu-mi irosi ziua / O zi durează tot atât cât o viață / Ah, iubito, nu-mi încuia într-o peșteră luminoasă viață / O viață durează tot atât cât o zi.*

Când cânta la temelia acelor ziduri reci, femeile ieșeau din casele lor și mângâiau creștetul copilului care cânta cu atâta patimă. Îi dădeau pâine, lapte cald, uneori un pat. Era bucuroși și, ca orice orfan, se refugia în mila lor, în mâinile și răsuflarea lor. În casele lor, avea parte de cel mai frumos somn. Visând că femeia e mama lui, închidea ochii cu speranța că atunci când se va trezi, în zori, va descoperi că visul a devenit realitate. Noaptea acelea erau lungi cât o viață. Dimineața deschidea ochii, se uita iubitor la mama din casa aceea și-i povestea visul: un bătrân dintr-un cimitir cioplea la o piatră, adăpostindu-l de frig, lăsându-l să se joace cu câinele lui. Și bătrânului îi era dor de mama lui, o mamă pe care n-o văzuse niciodată.

Cine visa? Oare bătrânul Avdo își visa copilăria sau tânărul Avdo se visa pe el însuși bătrân?

La radio au anunțat că urmează cea mai lungă noapte a anului. Ceața avea să se ridice la miezul nopții și spre zori urma să ningă. Orașul avea să se ducă la culcare pe furtună și să se trezească îmbrăcat în alb. Nu era treabă ușoară să supraviețuiești vântului umed din nord, care sufla peste mare, și frigului care ți se strecura-n oase. Avdo avea o casă cu acoperiș zdravăn și ziduri solide și avea focul lui. În nopți ca aceasta, lăsa aprinsă lumina de afară. Era un far pentru cei fără adăpost. De-ar fi putut și câinele lui, Toteve, să le trimită un fel de semnal câinilor vagabonzi, chemându-i cu un urlat. Dar animalul bătrân zăcea acum

sub masă, tolănit într-o lume a păcii. În ultima oră nu se clintise. Îmbătrânea an după an și acum profita de fiecare ocazie ca să se odihnească, vârandu-se în mica vizuină pe care și-o săpase în spatele casei, unde-și petrecea orele de peste zi. Își pierduse pofta de mâncare în ultima vreme și adesea își lăsa neterminat terciul preferat.

Și Avdo îmbătrânea. Barba îi încărunțise și-și pierdea dinții, își dădea seama după răceala care îi cuprindea adesea spinarea. Brațele-i erau încă puternice și muncea în picioare cât era ziua de lungă, trăgând de marmură și piatră. Trupul lui masiv nu obiecta cu nimic, în afară de punctul înghețat de la șale. Îl simțea în vântul de toamnă și în decembrie evita frigul. Focul din micul grătar de lângă masă îi încălzea ceaiul, dar lui nu-i mai ținea de cald. Se obișnuise să-și înfășoare o pătură la spate ori de câte ori stătea jos. Cea mai rece perioadă din an, *zemberi*, pusese stăpânire pe el.

A amestecat trei lingurițe de zahăr în ceai și-a ascultat atent sunetele din întunericul palid. A auzit țipătul unei bufnițe undeva dincolo de altarul din partea de vest a cimitirului. S-a holbat în spațiul gol, străduindu-se să dibuie cu precizie unde se află. Noaptea nu era liniște, ci mai degrabă sunet distilat. Numeroasele sunete diferite ale zilei deveneau larmă, însă sunetele nopții se ițeau distincte. Cântecul copilăriei, vaietele suflurilor, țipătul unei bufnițe. Niciunul nu se distingea limpede în haosul zilei. Lucrul ăsta era valabil și pentru dor și durere. Singur puteai simți durerea pură în timpul nopții. Apa care curgea acum, în întuneric, din fântâna de lângă arborele lui Iuda invoca acele vechi regrete, tristețea unui iubiri pierdute cu ani în urmă, încolăcită în jurul inimii. În timpul zilei

povara era mai ușor de dus; noaptea chiar ajungeai să crezi că ești singur.

Și sufletele credeau că sunt singure pe lume, vaietele lor plutind ușurel în derivă prin ceață acum. În fiecare dimineață în care se trezeau crezând că soarele răsare pentru ele găseau o consolare în o mie și unu de vise și-n pașii vizitatorilor care treceau printre morminte. Zăboveau în tumultul lumii, pierzând noțiunea timpului, până se lăsa iarăși seara. Tremurau în amurg și, pe măsură ce lumina care scădea se amesteca cu înserarea care creștea, ajungeau să înțeleagă că nu mai au viitor. Era tristețe și frică. Cine le putea ajuta? O bufniță, un câine bătrân și Avdo. Singurii care le ascultau când se rugau cerului.

Avdo a privit spre sufletele care gemeau în cimitir. Dumnezeu nostru, plângeau ele, dacă tu nu ești, atunci noi cum de-am aflat speranța? Dumnezeu nostru! Ne-ai lăsat în lumea asta cu un strop de speranță, însă privind în ochi disperarea.

Avdo a zâmbit. Bieții morți, și-a zis în barbă.

Nu-ți poți alege locul nașterii, însă poți alege unde vei muri. Și totuși, cei din cimitir nu pricepeau asta decât după ce mureau. Întreaga viață goniseră după împlinirea dorințelor, dar niciunul dintre ei nu se oprise vreodată să se gândească unde-ar dori să moară. Acum, pomenindu-se deodată acolo jos, în pământ, scoteau țipete groaznice. Avdo se gândise deja la asta. Într-un abis întunecat care era lung cât noaptea. Se stabilise aici cu ani în urmă, hotărât că ăsta era locul unde avea să se sfârșească viața lui. Și-a săpat mormântul lângă cel de sub arborele lui Iuda și a așezat o piatră funerară fără nume deasupra. Piatra lui netedă, răbdătoare. În ziua în care o să se întindă lângă femeia care îl aștepta.

În acea noapte liniștită o stea argintie o să brăzdeze cerul. În noaptea aceea lungă, întunecată. Dumnezeu nostru!

A pornit radioul. O prezentatoare discuta cu un prezentator despre plecările feriboturilor care fuseseră anulate din cauza ceții dese și a norilor de zăpadă care se apropiau din Balcani. Zicând că toată lumea trebuie să rămână acasă la noapte și mâine, să se tolănească într-un scaun cald și să se bucure de vremea de iarnă. Alegeți un film din colecția dumneavoastră sau o carte din bibliotecă și deconectați-vă. Băutorii să își ia un pic de telemea, alune, să deschidă o sticlă mică de *raki*. Să petreacă seara cu niște muzică ușoară. Locuitorii din Istanbul care-au muncit din greu meritau atâta lucru. Relaxarea era un drept de la Dumnezeu, tot așa cum munca era o responsabilitate, ținând seama de vremurile grele prin care trecea țara. Primul cântec era dedicat acelor cetățeni din Istanbul care meritau odihna. Cetățean și el, Avdo a dat mai tare. Când era întrebat de unde se trage, Avdo zicea că el se consideră a fi din Istanbul, fiindcă aici a ales să moară. De la un vizitator din cimitir auzise că adevărații stăpâni ai orașului sunt copacii. Chiparoșii născuți în perioada bizantină încă erau în picioare, bine-mersi; Avdo se simțea ca și cum ar fi fost unul dintre ei.

Când s-a terminat cântecul, prezentatorul a citit buletinul de știri. Dolarul sărise de patru sute treizeci de lire turcești; șapte separatiști fuseseră capturați într-un conflict armat din districtul Eruh; ministrul Educației anunțase oficial că o să construiască un lăcaș de cult la sediul lor central; membrii unei bande care alcătuiseră o firmă fantomă cu scopul de-a înșela sute de muncitori cu promisiunea că-i vor trimite la muncă în străinătate fuseseră arestați; biletele la Loteria Națională de Anul Nou se epuizaseră

atât de repede, încât multe dintre ele ajunseseră pe piața neagră; un fotbalist de la Yoncaspor aproape l-a sugrumat pe arbitru când acesta i-a dat un cartonaș roșu într-un meci cu Beşiktaş; în primul său interviu din celula de pușcărie din Italia, teroristul Mehmet Ali Ağca, care fusese acuzat de uciderea jurnalistului Abdi İpekçi cu cinci ani în urmă în Istanbul și care mai târziu, după eliberarea din închisoare, încercase să-l asasineze pe Papa Ioan Paul al II-lea, pretindea că e naționalist turc, însă n-avea nimic de declarat când era întrebat cine opera în culise. La dezbaterea pe marginea chestiunii dacă fetele și băieții ar trebui să studieze împreună, un nou sondaj arăta că peste nouăzeci la sută dintre studenți preferau un sistem coeducațional. Când buletinul s-a încheiat, prezentatorul a făcut o glumă porcoasă și au izbucnit în râs, iar apoi a urmat un număr de dans local înflăcărat.

Avdo și-a încălzit degetele deasupra focului. A atins cărămida fierbinte de pe grătar. Cu un clește, a ațâțat focul. A ridicat ibricul de ceai și și-a umplut paharul.

S-a uitat la geanta omului cu șapte nume, apoi a tras-o de pe masă și și-a pus-o în poală. Piatra funerară trebuia să fie de marmură neagră, cu nervuri, s-a gândit, cu linii subțiri pe suprafață, ca niște stele brăzdând cerul nopții. Era greu de lucrat marmura cu nervuri, dar asta era alegerea potrivită. Dăre albe pe suprafața întunecată, asemenea stelelor căzătoare.

Pielea neagră a genții era ponosită, plesnită și acoperită de zgârieturi. Avdo și-a trecut degetele bătătorite pe suprafața ei și s-a gândit că probabil din cauza culorii genții îi venise ideea cu marmura neagră. Geanta era lată de vreo treizeci de centimetri și clapa petrecută peste partea din față

avea o încuietore la mijloc. A apăsat pe clapa încuietorii și aceasta s-a deschis, fără să fie nevoie de vreo cheie. A dat deoparte clapa și s-a oprit, inspirând mirosul puternic de mucegai, înainte să caute înăuntru. În buzunarul interior erau un caiet, un stilou și un flaut.

A răsucit caietul în mâini, l-a răsfoit. Marginile erau tocite, cerneala, decolorată. Ultimele pagini erau goale. Era un jurnal. Unele rânduri fuseseră tăiate și rescrise, pe margini erau adăugiri. În lumina slabă era greu să descifrezi cuvintele, căci erau scrise cu litere înghesuite. Pe când încerca să descifreze o propoziție de pe o pagină aleasă la întâmplare, Avdo a auzit ceva trosnind în ceață, a ridicat capul și s-a uitat în depărtare.

Ce era? Poate erau șoaptele neliniștite ale sufletelor sau fanteziile frenetice ale copilăriei sale. Sau poate o creangă a unui vechi copac bizantin căzuse pe un mormânt proaspăt după ce așteptase toți acei ani. Avdo a ascultat, însă n-a auzit decât sunetul apei curgând din fântână. Nu trebuia să uite de fântână. Spre dimineață urma să se lase gerul, ceea ce-nsemna că țevile de apă puteau să înghețe și să se spargă. Trebuia să închidă robinetul de la fântână înainte să meargă la culcare și, pe o vreme ca asta, probabil că așa trebuia să-l lase câteva zile. Fântânii avea să-i prindă bine să ia o pauză de la funcționat zi de zi, tot anul. Avea și ea dreptul să se odihnească.

— E și ea un cetățean al Istanbulului, a zis privind serios înspre radio, de parcă prezentatorii ar fi ascultat.

Sunetul fântânii s-a oprit pentru o clipă și apoi a pornit iarăși. Fie trecuse vreun animal pe sub firul de apă, ceea ce era improbabil pe o asemenea vreme, fie băuse cineva de la robinet.

Toteve a înălțat capul și a mârâit de câteva ori. Câinele nu s-ar fi trezit dintr-un somn atât de adânc fără motiv. Era cineva la fântână.

Avdo a oprit radioul, a așteptat o clipă să se audă ceva, apoi a strigat în ceață:

— Hei! Cine-i acolo?

Niciun răspuns.

A pus jurnalul la loc în geantă, cu senzația că n-o să aibă habar cum să facă piatra funerară a omului cu șapte nume până nu citea ce era acolo. Poate nu de marmură neagră, poate nu cu o gaură în mijloc, poate că omul ăsta care murise avea nevoie de o piatră complet diferită. Avdo n-o să se grăbească. O să ia tot ce se poate din paginile jurnalului, iar în visele pe care o să le aibă în acele nopți lungi o să invoce un spirit și apoi o piatră funerară.

Toteve s-a ridicat în picioare și a lătrat ascuțit de câteva ori, dezvelindu-și dinții. Avdo l-a atins pe ceafă.

— Bine, a zis, liniștește-te, e doar un om fără adăpost care-a venit în vizită.

A încercat să-și facă vocea să ajungă la oricine-ar fi fost cel care aștepta în ceață, precizând limpede și locul unde se află. A strigat iarăși.

— Hei! Tu, de la fântână! Nu te văd, dar știi că ești acolo. Vino-aici, c-o să-nghеți pe frigul ăsta. N-o să-ți faci nimic câinele. Hai să te-ncălzești la foc.

În timp ce aștepta să se mai audă ceva, Avdo și-a deschis tabachera și a răsucit două țigări. Apăsând capătul uneia pe un tăciune din foc, a aprins-o. A tras adânc primul fum.

— Am o țigară și ți-am rulat și ție una!

Pe măsură ce tăcerea se prelungea, Avdo începea să creadă că se înșală.

Sau să fi fost vânătorii de comori? Anul trecut bându-și cimitirul, săpând prin diferite morminte, cu hărți ciudate, în căutarea comorilor. Imamul de la moschee prinsese câțiva, însă cei mai ambițioși dintre ei începuseră să folosească lopeți de plastic, ba chiar scotoceau pământul cu mâinile goale. Și mai mulți veniseră când începuseră să circule zvonuri cum că în unele morminte fuseseră îngropate cupe și monede de aur. În cele din urmă, puseseră ochii pe fântână. Avdo mai auzise circulând și zvonuri cum că fântâna fusese construită de un sfânt creștin care trăise prin zonă înainte de vremurile otomane, că apele sale fuseseră binecuvântate de apostoli și că sub dalele ei de marmură se afla o comoară alcătuită din smaralde și pietre prețioase. Într-o noapte fără lună, cu două luni în urmă, Toteve alun-gase doi asemenea vânători care veniseră la fântână. Avdo fugise după ei, țipând cât îl țineau răunchii.

Oare se întorseseră?

Când Avdo s-a ridicat în picioare, a apărut în ceață o umbră palidă. Părea să fie cineva sculat din morți, care abia se putea ține pe picioare și care se chinuise îngrozitor să se ridice din mormânt și să meargă atât de departe. O rochie ca un giulgiu îi atârna până la genunchi, brațele lungi, numai osul și pielea, îi atârnavă de-o parte și de alta a corpului. Își târa picioarele, unul dintre ele desculț. Trupul tinerei fete era acoperit de noroi, părul, încâlcit, buzele, crăpate.

A făcut câțiva pași nesiguri, apoi s-a oprit, înainte să se apropie mai mult. A așteptat cu capul înclinat într-o parte. Poate se simțea vinovată că venise nepoftită sau poate că n-avea forță pentru încă un pas. Avdo s-a dus la ea și i-a învelit umerii cu pătura sa. A luat-o de braț și au mers, șchiopătând, până la foc. A ajutat-o să se așeze pe canapea și

i-a scos pantoful. A îngenuncheat lângă ea și i-a șters picioarele și gleznele cu o cârpă. Avea picioarele mult prea amorțite ca să simtă ceva. Tremura fără să scoată un sunet, cu brațele strâns încrucișate pe piept. De când rățacea așa în frig?

— Nu ajunge, a zis Avdo.

Luând-o iarăși de braț, a încercat s-o ajute să se ridice. Era inertă. Cu o mișcare iute, a luat-o în brațe și a dus-o înăuntru. Într-o parte a camerei se afla un pat, iar de cealaltă parte, o canapea. A întins-o pe pat și a acoperit-o cu o pătură. A cules un prosop de la picioarele patului și a ieșit din cameră. Scoțând cărămida din grătar, a învelit-o în prosop. Simțea fierbințeala prin prosop. S-a dus iar înăuntru, a așezat cărămida sub genunchii fetei și a tras pătura la loc.

— Când e frig, încălzesc cărămida asta în foc și-o bag în pat. Rămâne caldă până-n zori.

S-a dus la soba din colț și a aruncat în ea câteva bucăți de lemn. Tăciunii au pâlپăit și focul a revenit la viață.

— Într-o clipită o să fie cald ca-ntr-un hamam.

A luat o oală de pe jos și a pus-o pe sobă. Asta era vatra casei lui, iar bucătăria era pur și simplu acest colț de cameră. Pe un raft se aflau câteva pahare, farfurii, oale și tigăi. Într-o parte, aliniat pe un dulap, erau mici pungi cu alimente. A luat o lingură de pe raft, a ridicat capacul oalei și s-a uitat înăuntru.

— Am făcut-o aseară. *Tarhana*. Supă din legume uscate. Te-ncălzește zdravăn. Eu mănânc supă când sunt răcit, te întremează. O să te-ajute să te refaci. Aș fi vrut să vii mai devreme, în loc să aștepți afară, în frig...

A aruncat o privire la focul din sobă și apoi l-a ațâțat cu un clește. Când s-a răsucit la loc, a văzut fata stând ghemuită cu genunchii la piept. Ținea cărămida apăsată pe burtă. Deci

nu era vorba de picioare, ea burta voia să și-o încălzească mai întâi. Cu ochii larg deschiși, analiza camera: o fotografie pe perete, dulapul din colț, oalele și tigăile de pe raft. Avea ochii foarte mari. Sau fața îi era tare subțire. A tușit ușor.

— Ești bine? a întrebat el.

— Da, a zis ea cu voce stinsă.

— O să te simți mai bine, a spus el. Ia și mănâncă ceva, odihnește-te. Până mai capeți glas. Supa mea i-a refăcut pe mulți. Deocamdată, bucură-te de ea și-atât...

A ajutat-o să se ridice în capul oaselor și i-a pus o pernă la spate când ea se sprijinea de perete. S-a dus iarăși la sobă și a privit aburul înălțându-se din oala descoperită. A umplut un bol cu supă și s-a așezat pe marginea patului. I-a întins o lingură, pe care ea a scăpat-o din mână.

Avdo găzduise mulți oameni fără adăpost înainte, dar era prima oară când avea de-a face cu cineva care părea atât de slăbit, atât de bolnav.

— Când ai mâncat ultima oară? a întrebat.

Ea a înălțat privirea și s-a uitat la el.

— N-am numărat zilele, a răspuns.

Avdo a luat lingura. A umplut-o cu supă și i-a dus-o la gură. Jumătate a ajuns înăuntru, iar restul i s-a revărsat peste buze. I-a șters bărbia cu un prosop. De data asta a luat jumătate de lingură și i-a turnat-o mai lent printre buze.

— Așa.

În scurt timp figura ei părea mai relaxată. Pielea ei, încă rece, s-a mai înmuiat. Dacă putea să mănânce și să se odihnească așa vreo două zile, se punea pe picioare. Dar avea nevoie de mult mai mult timp ca să i se vindece vânătăile de pe gât și tăieturile de pe brațe. El se întreba când s-or fi întâmplat toate astea; rănilor aveau să lase urme chiar și după vindecare.

— Când ai dormit ultima oară într-un pat cald?

Ea a răspuns fără să-l privească.

— N-am numărat săptămânile.

Avdo nu s-a putut abține și-a izbucnit în râs. S-a potolit când i-a întâlnit privirea.

— Of, așa râd eu, i-a zis, nu mă băga în seamă.

Ea s-a uitat în altă parte.

I-a mai dat supă cu lingura.

Esența vieții se afla în lingură, în focul vâjâind, în patul moale. La asta visau acei oameni care trăiau flămânzi pe străzi, și totuși rămânea ceva de neatins. Rătăceau fără țintă, abia de visau și erau răniți pe parcurs. Poate că-și povesteau unul altuia visele, dar despre răni nu se întrebau niciodată. Nici Avdo n-avea să o facă. În clipa asta, supa fierbinte era prețioasă, condimentată și bogată în unt.

— Ți-a plăcut supa?

— Da.

— Termin-o și-ți mai aduc.

Respirația ei revenea la normal. Și-a dus mâna la frunte și și-a aranjat părul, un semn bun, poate că acum reușea să țină și lingura.

— Aici nimeni n-o să-ți facă vreun rău, a zis Avdo. Înțelegi? Nu mă cunoști, ai nimerit în locul ăsta pe întuneric, dar toată lumea de pe-aici mă știe și-are încredere în mine. Și tu poți să ai. Poți să dormi după ce termini supa. O să mă întind pe canapea. Dacă ai nevoie de ceva, să-mi spui.

Ea a încuviințat. Și ce dacă n-ar fi avut încredere în el? Cu un trup atât de maltratată, ce putea să i se mai întâmple?

— Aș vrea doar un pic de apă, a zis ea, chinuindu-se să stea în capul oaselor.

— Îți aduc, a zis Avdo.